

До спеціалізованої вченої ради Д 35.052.096
в Національному університеті «Львівська політехніка»
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12

ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора юридичних наук, доцента Гураленко Наталії Анатоліївни
на дисертацію Ватаманюк Любов Василівни
«Інститут правосуддя в Україні: ціннісний вимір»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081– Право

Актуальність теми дослідження є обґрунтованою, на думку опонента, з огляду на низку чинників, з-поміж яких виокремимо наступні:

По-перше – демократичні трансформації розвивають основи громадянського суспільства і правової держави в сучасній Україні: здійснюється судово-правова реформа; вибудовуються нові суспільно-правові відносини; відбувається докорінне переосмислення ролі права як основного засобу забезпечення суспільної гармонії, обстоювання загальнолюдських цінностей, охорони і захисту природних прав людини. У практичній реалізації теоретичної платформи правової держави значну роль покликана відігравати власне судова гілка влади, до першочергових завдань якої належить не формальне, а реальне забезпечення ефективного механізму захисту основних прав і свобод людини. При цьому колишні концептуальні схеми, які орієнтують на дещо спрощене розуміння суду як бюрократичної установи, що рутинно займається виключно розглядом конкретних цивільних, кримінальних та адміністративних справ, позбавлені актуальності. Виникає потреба в нових методологічних підходах, що дали би змогу розглянути цю інституцію з ширших позицій: вбачаючи в ній реального гаранта природних прав людини, який у випадках нелегітимності юридичних приписів органів держави, наявності розривів між конституційними положеннями та реальною дійсністю забезпечував не тільки законність і обґрунтованість, але й справедливість винесеного рішення у справі.

По-друге – це актуальність філософського осмислення правових явищ у зв'язку з методологічним плюралізмом для виявлення сутнісних філософсько-правових смислів, яким не приділялося дослідницької уваги.

По-третє – прагматизація предмету української філософії права, її звернення до практичних проблем права, юридичної діяльності.

З огляду на зазначене та положення, викладені дисертантом у рукописі дисертації (Д) на сторінках 19-20), актуальність теми є обґрунтованою та не викликає сумнівів.

Закономірним із огляду на актуальність теми є **зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами**. Як відзначає дисертантка (Д: 19), дисертація відповідає Пріоритетним напрямам розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, Плану заходів із виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», затвердженої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року №213-

р., а також плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та філософії, конституційного та міжнародного права Національного університету «Львівська політехніка» на 2015–2020 роки.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковому напрямку Навчально-наукового Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», затвердженому Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 року (протокол № 5).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є загалом достатнім. Цьому сприяло використання широкого методологічного інструментарію та джерельної бази. Дисертанткою, як зазначається у рукописі дисертації, використано 305 джерел, у яких відображено різні аспекти проблематики.

Дисертанткою обрано низку підходів, з-поміж яких, антропологічний, синергетичний, герменевтичний, формально-логічний, діяльнісний, конкретно-історичний, порівняльно-правовий, структурний методологічні підходи, *загальні логічні прийоми* (дедукції, індукції, моделювання) використано для уточнення змісту окремих понять, а також формулювання дефініцій.

Методологічний ступінь обґрунтованості результатів дослідження характеризується та зумовлений наступним: в роботі з позицій методологічного плюралізму та, зокрема, методологічного інструментарію здійснено філософсько-правову концептуалізацію ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні.

Використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження забезпечили достовірність результатів дослідження. При цьому обґрунтованість отриманих автором наукових результатів базується на достатньо переконливій аргументації висловлених положень і висновків, послідовності та логіці викладу матеріалу, єдності всіх структурних підрозділів роботи.

Структура та зміст дисертаційної роботи повною мірою висвітлюють проблемні питання, що становлять її предмет. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, вказано на зв'язок з науковою тематикою, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведені дані про апробацію, структуру та обсяг дисертаційного дослідження.

Перший розділ присвячено питанням пов'язаних із вивченням наукознавчої основи ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні, консолідовані наукові знання, які виступили основою для належного філософсько-правового осмислення цього феномену, уникнення правових помилок, подолання нинішніх проблем у досліджуваній сфері та формулювання пріоритетів перспективного розвитку інституту правосуддя.

Розглянуто основи підходи щодо розуміння «правосуддя», на основі яких запропоновано авторський підхід до дефініції «правосуддя» – це соціальна цінність, визначальна мета й конститутивний напрям держави, що реалізовується виключно судами на основі принципів верховенства права, справедливості, рівності та гуманізму задля гарантування суспільних інтересів й забезпечення прав, свобод та інтересів кожної людини.

У другому розділі дисертаційного дослідження авторкою розкрито ціннісний вимір буття верховенства права в інституті правосуддя, який проявляється в тому, що його зміст виводиться поза межі нормативних приписів, передусім, виражаючись у правозастосуванні та виступає: базисом правової системи для забезпечення справедливості, рівності, розумності, правової визначеності, пропорційності тощо; особливим «проводженням» нормативного змісту фундаментальних прав й свобод, що задекларовані у нормативних конституційних положеннях, через їх захист.

Окреслено підходи до експлікації легітимаційних інтенцій справедливості в інституті правосуддя, які класифіковано як змістовні, формальні та процедурні. Змістовні теорії вибудовують концепцію справедливості (субстанційну) відповідно до принципів, на яких ґрунтується той чи інший соціальний інститут. Субстанційна справедливість є моральним критерієм легітимації соціальних інститутів через погодження передумов щодо спільного блага. Формальна справедливість є справедливістю як правильність, вона ґрунтується на дотриманні принципу «послуху системі»; як безсторонне та послідовне відправлення законів і принципів. Процедурну справедливість виокремлюють у три різновиди: абсолютна – базована на існуванні певної незалежної норми з метою отримання справедливого наслідку; неабсолютна – має незалежний критерій для отримання правильного висновку, втім бракує відповідної процедури (приміром, судовий процес); виключно процедурна – існує із-за наявності коректної або справедливої процедури, яка забезпечує досягнення справедливого результату незалежно від його суті.

У третьому розділі дисертаційного дослідження набуло подальшого розвитку положення про визначення особливостей ціннісного виміру інституту правосуддя в умовах транзитивності та правової глобалізації.

Урешті речт, необхідно відзначити, що дисертаційна робота Ватаманюк Любов Василівни – це перше наукове дисертаційне дослідження, у якому на основі гуманітарної методологічної парадигми здійснено філософсько-правова концептуалізацію ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні.

Новизна та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації засвідчена використанням теоретичних здобутків вітчизняних і зарубіжних учених, які досліджували тему. Роботі загалом властивий комплексний характер монографічного дослідження та наукова новизна в *методологічному аспекті*.

Найсуттєвіші результати, які відображають внесок дисертації (дисертанта) у розробку означеної проблеми, зводяться до наступних положень (Д: 21-25).

Дисертантка, зокрема, вважає, що *уперше*:

встановлено конструктивний комплексний характер філософсько-правової природи інституту правосуддя, по-перше, як особливого ціннісно-нормативного феномену, що поєднує в собі сферу цінностей (аксіосферу) та сферу норм (нормосферу); по-друге, в утвердженні справедливості, рівності та гуманізму в межах закону, тобто включається до побудови й розвитку ціннісної структури правової реальності;

запропоновано авторський підхід до дефініції «правосуддя» – це соціальна цінність, визначальна мета й конститутивний напрям держави, що реалізовується виключно судами на основі принципів верховенства права, справедливості, рівності та гуманізму задля гарантування суспільних інтересів й забезпечення прав, свобод та інтересів кожної людини;

визначено, що соціальною цінністю правосуддя є: утвердження у державі верховенства права; дотримання принципів справедливості, рівності та гуманізму; гарантування прав, свобод й інтересів кожної людини та інших суб'єктів правовідносин; захист національних й суспільних інтересів; здійснення відновлювальної функції;

окреслено ціннісний вимір буття верховенства права в інституті правосуддя, який проявляється в тому, що його зміст виводиться поза межі нормативних приписів, зокрема, виражаючись у правозастосуванні та виступає: 1) базисом правової системи для забезпечення справедливості, рівності, розумності, правової визначеності, пропорційності тощо; 2) особливим «проводженням» нормативного змісту фундаментальних прав й свобод, що задекларовані у нормативних конституційних положеннях, через їх захист;

сформульовано основні напрямки реалізації гендерної рівності у сфері правосуддя в Україні: 1) проекти гендерної рівності мають реалізовуватись у поєднанні з правовими та інституційними реформами; 2) гендерна модернізація змінить гендерну відповідальність і призведе до кращих змін у сфері правосуддя; 3) здійснити певне сортування під час кризи, наприклад, відклавши неекстренні справи й продовживши існуючі судові постанови; 4) провести оцінку того, чи могли судові заходи у відповідь на пандемію мати заплановані або непередбачені негативні наслідки; 5) забезпечити покращення системи правової допомоги суб'єктам правосуддя на основі їх реальних потреб; 6) ставлення до ЄСПЛ відносно гендерної дискримінації має бути не як до декларативного положення, а як до певних механізмів і способів правового захисту; 7) імплементувати іноземний досвід врегулювання гендерної організації судочинства, та ін.;

доведено, що правосуддя перехідного періоду покликане відновити гідність потерпілих (жертв), поступово сформувати взаємну довіру між антитетичними спільнотами та сприяти інституційним трансформаціям, необхідним для встановлення нових відносин серед соціуму;

обґрунтовано, що, з одного боку залучення міжнародних інституцій до заходів перехідного правосуддя як незаангажованих експертів та професіоналів із позитивним досвідом у цій сфері сприяє розвитку її механізмів. З іншого, враховуючи все ж таки зовнішній характер цих інституцій зостається небезпека реалізації заходів без врахування локальних умов та належної взаємодії із місцевими акторами, що може призвести до негативних наслідків на шляху до примирення.

Дисертанткою удосконалено:

підходи щодо визначення співвідношення концептів «судова влада», «суд» та «правосуддя» в аспекті їх змістовної диференціації, позаяк вони позначають явища правової матерії, які не є однорідними;

доктринальне тлумачення верховенства права із раніше запропонованими дефініціями у науковій площині, що допомагає розкрити сутність інституту правосуддя, а відтак сприяють утвердженню в суспільній правосвідомості «правильного» розуміння даного феномену та його юридичних наслідків;

загальнометодологічну основу наукового пошуку у межах ціннісного виміру інституту правосуддя, де основними принципами визначено: принцип об'єктивності, принцип детермінізму, принцип історизму, принцип єдності історичного й логічного, принцип достатньої підстави (обґрунтованості), принцип комплексності, принцип системності, принцип

цілісності, принцип несуперечливості, принцип рефлексивності, принцип деїдеологізації, принцип зв'язку теорії та практики;

філософсько-правове розуміння основ генезису правосуддя, яке дозволяє відзначити те, що воно залежно від форми посягання на його реалізацію має спосібність змінюватись, так само як і як і живий організм еволюціонує через внутрішній та зовнішній вплив на нього;

поняття рівності у здійсненні судочинства, що постає як: загальна настанова щодо однакового застосування судом закону до всіх, без винятку, учасників судового процесу; неупереджене ставлення суду до них; забезпечення їм рівних процесуальних прав й недискримінацію (рівність учасників справи перед законом й судом); збалансованість процесуальних можливостей сторін щодо представлення своєї позиції по справі перед судом (тобто, принцип поєднання начал рівноправності сторін й гарантування і забезпечення балансу рівних правових можливостей).

В дисертації набуло подальшого розвитку:

обґрунтування необхідності використання філософсько-правового підходу у дослідженні інституту правосуддя як перспективного напрямку розвитку вітчизняної правничої науки;

правотворчий та правозастосовний потенціал інституту правосуддя й віднесення його до конститутивних компонентів, що забезпечують логічну цілісність правової матерії;

вчення про буттєві форми інституту правосуддя як конкретизацію його аксіологічного аспекту та їх детермінованість конкретно-історичними умовами: загальнолюдськими цінностями, ідеологічними настановами, системою соціальних відносин, особливостями менталітету;

визначення особливостей ціннісного виміру інституту правосуддя в умовах транзитивності та правової глобалізації;

підходи до експлікації легітимаційних інтенцій справедливості в інституті правосуддя, що класифіковано як змістовні, формальні та процедурні.

Загалом, поділяємо думку про те, що дисертантка має підстави вважати низку висновків обґрунтованими.

Наявна дисертація та опубліковані роботи свідчать, що їх авторкою проведено ґрунтовне наукове дослідження. На основі застосування системи методів та вивчення існуючих ідей і категорій, автором не лише чітко визначено завдання дослідження: розглянути стан наукових напрацювань дефініції правосуддя в теорії правознавства, філософсько-правовій сфері та інших галузях права; окреслити методологічні підходи до дослідження філософсько-правових засад правосуддя; простежити генезис філософсько-правових уявлень про феноменологію правосуддя; проаналізувати аксіологічні аспекти правосуддя, їх вплив на розвиток суспільства та держави; здійснити загальнотеоретичну характеристику принципу верховенства права як основної засади справедливого правосуддя та наслідку його реалізації; визначити сутність, особливості й форми прояву принципу справедливості як визначальної правової цінності у здійсненні правосуддя; розкрити філософський та правовий зміст категорії рівності у реалізації правосуддя та її вплив на зміст й визначення принципів судочинства; проаналізувати основні механізми стану сучасного міжнародного правового регулювання впливу гендерної рівності при здійсненні правосуддя; окреслити головні проблеми, що виникають при реалізації питань гендерної рівності в системі правосуддя України та

запропонувати нові механізми в сфері подальшого вдосконалення практики відповідного правозастосування; з'ясувати особливості правосуддя перехідного періоду в умовах війни на Сході України; охарактеризувати цінності правосуддя на національному рівні та в контексті міжнародних стандартів у сфері прав й свобод людини (Д: 21–22), а й виокремлена мета – здійснити філософсько-правова концептуалізацію ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні (Д: 21).

Повнота викладу одержаних результатів та вірогідність. Дисертаційна робота Ватаманюк Любов Василівни повною мірою відповідає вимогам чинного законодавства, що ставляться до такого виду наукових робіт. Сформульовані в дослідженні положення та висновки фахово обґрунтовано на підставі власних результатів наукового пошуку дисертантки.

Дисертація виконана й обговорена на засіданнях кафедри теорії та філософії, конституційного та міжнародного права Національного університету «Львівська політехніка». Крім того, основні положення і результати дисертаційного дослідження повною мірою висвітлено у публікаціях, з них 6 наукових статей, 5 з яких – у журналах і збірниках, що входять до переліку фахових наукових видань України; одна стаття – у періодичному іноземному виданні, а також у 16 тезах виступів на науково-практичних заходах, що засвідчує вірогідність опонованої дисертаційної роботи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені в дисертаційній роботі висновки та рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для подальшого теоретичного й філософсько-правового осмислення ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні та як основа нових досліджень проблеми гендерної рівності у правосудді, правосуддя перехідного періоду; *у правотворчій діяльності* – для удосконалення чинного національного законодавства щодо правосуддя; *у правозастосовній діяльності* – для оптимізації практики правосуддя, підвищення професійних навиків суддів у процесі здійснення правосуддя; *в освітній діяльності* – для організації освітньої діяльності та викладання таких навчальних дисциплін як «Філософія права», «Загальна теорія держави і права», «Юридична деонтологія», «Юридична етика», «Соціологія права», «Судова етика» та інших правових дисциплін, а також для підготовки методичних розробок, підручників, навчальних посібників.

Разом із цим, дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні моменти, недоліки, спірні положення, висвітлення та зауваження щодо яких сприятиме більш повній та об'єктивній характеристиці результатів дисертаційного дослідження. Представимо окремі з них послідовно:

1. При дослідженні правосуддя як «соціальної цінності, визначальної мета й конститутивного напрямку держави, що реалізовується виключно судами задля гарантування суспільних інтересів й забезпечення прав, свобод та інтересів кожної людини» (Д : 194) одним із фундаментальних постає питання його взаємозв'язку із пошуком та встановленням справедливості. Дослідницька значущість цього зазначається й дисертанткою. Погоджуємось із думками зазначеними у роботі, що «правосуддя є процедурою впровадження справедливості у соціальні відносини» (Д : 113), «Справедливість є однією із основних правових цінностей у здійсненні

правосуддя та визначає ціннісну природу самого інституту загалом. Вона захищає основні права й свободи людини та має суттєве значення для забезпечення правових засад у судовому рішенні» (Д : 114). Разом із тим, не можна не відзначити, що питання про безумовне встановлення справедливості в умовах змагальності судового процесу дискусійне. Останнє зумовлено тим, що в гуманітарному знанні кожен соціальний факт, яким би однорідним він не був щодо інших, завжди визначається індивідуальними особливостями, а його оцінка залежна від аргументації дослідника. Типова ситуація виникає в судовому процесі, де сторони обвинувачення й захисту намагаються інтерпретувати той самий факт протилежно, відповідно й результат визначається силою аргументів опонента.

Крім того, на відміну від інших галузей діяльності, де процес встановлення справедливості та осягнення істини допускає обґрунтування їх будь-якими доволіно обраними засобами, аби вони лише давали правильний результат, судочинство регламентоване й чітко визначене процесуальним законом. Складний і специфічний характер суддівської діяльності ставить суддю в особливі процесуальні рамки. Факт останнього значно зростає при реалізації принципів рівності та змагальності, коли судовий процес постає специфічною формою конструювання правової реальності з матеріалу двох протилежних версій події, які намагаються відстояти позивач і відповідач. Таким чином, проблема безумовності встановлення справедливості починає залежати насамперед від проблеми судових доказів, на основі яких формується думка суду й вирішується справа по суті. За такою логікою, роль суду зводиться лише до того, щоб забезпечувати дотримання процедурних правил судового розгляду. При цьому відкритим залишається питання, як бути з пошуком справедливості та осягненням істини в умовах змагальності, коли максимально знижена активність суду й суд змушений обмежитись лише оцінками та дослідженнями доказів, наданих сторонами, їхніми версіями та позиціями? Чи можливо за таких обставин взагалі говорити про безумовність досягнення справедливості при здійсненні правосуддя?

2. Аналізуючи аксіологічні аспекти правосуддя, їх вплив на розвиток суспільства та держави, одним із найскладніших постає питання про межі свободи суддів у процесі їхньої діяльності. Дослідницька значущість цього зазначається й дисертанткою; погоджуємося із думкою зазначеною у роботі, що «певні недоліки змістовної справедливості, зумовлені такою особливістю права, як загальність, що може компенсувати суд. Гнучкість нормативно-правових актів дозволяє суддям розвивати та адаптувати право, а теж застосовувати закони на власний розсуд» (Д : 108). Водночас у дослідженні слід було б конкретизувати: Як саме слід визначати межі судового розсуду, щоб уникнути судової сваволі? Що може бути гарантією проти виникнення останньої? Як окреслити коло тих питань, коли суддя взагалі формально позбавлений розсуду?

3. Актуалізуючи у роботі питання довіри громадськості до судової системи, до морального авторитету та чесності судової влади як першочергове в сучасному демократичному суспільстві, автор зазначає: «У контексті сучасного українського державотворення й правотворення, входження права України у європейський правовий простір актуалізується проблема відродження довіри до правосуддя» (Д : 19), «залучення міжнародної компоненти до національної судової системи було позитивним чинником для такого механізму перехідного правосуддя як кримінальне переслідування, оскільки сприяло гармонізації судової практики,

підвищенню професійної обізнаності місцевих суддів й зростанню довіри соціуму до системи правосуддя» (Д : 182) та ін.

В умовах сьогодення питання важливості підсилення авторитету судової влади у суспільстві шляхом підвищення рівня довіри громадськості до здійснення правосуддя поза сумнівом. З цією метою Рада судів України запропонувала служителям Феміди подавати декларації про приватні інтереси, заповнення якої носить тільки добровільний характер. Наприклад, якщо суддя має в банку великий кредит або в будь-якій установі читає лекції й отримує за це винагороду, або його близька особа працює в апараті цього ж суду, необхідно відобразити в цій декларації. Констатуючи вищесказане, цікаво почути позицію дисертанта щодо правової оцінки та обґрунтування доцільності такої звітності, зважаючи на те, що в суддів і так вистачає обов'язкових для заповнення декларацій.

4. В дослідженні автор наполягає на подоланні правового позитивізму з огляду на потреби забезпечення принципу верховенства права, невідчужуваності природного права. «Вагомість розгляду принципу справедливості як конститутивної правової цінності зумовлена тим, що вона є невіддільно, органічно пов'язана із історично змінними уявленнями про права й свободи людини загалом, із їх дотриманням й реалізацією, їх захистом у процесі здійсненні правосуддя зокрема» (Д : 92), «...не можна опротестовувати природне право, якщо вбачити в ньому критерій для позитивного права як орудя законодавцю» (Д : 120), «природне право, відповідність або несумісність людських законів природі – природному праві постає як мірило та критерій їхньої справедливості або ж несправедливості» (Д : 100).

У контексті такого філософсько-правового аналізу виникає питання: Що робити судді як служителю правосуддя, який на основі чинного законодавства має винести рішення, що видається йому внаслідок власних моральних переконань, вочевидь несправедливим? Це як теоретично, так і практично поставить суддю в абсолютно безвихідне становище, оскільки він змушений буде визнати публічно, що керуючись своїм внутрішньо-моральними принципами, не буде виконувати законів власної держави. На подібну заяву (не кажучи вже про її малоімовірне практичне здійснення), можна навести протилежні аргументи, що: по-перше, природне право є надзвичайно суперечливим навіть у суто теоретичному плані; й по-друге, така ситуація може призвести до того, що одне й те саме питання може бути вирішене різними суддями абсолютно по-різному.

5. Аналізуючи особливості правосуддя перехідного періоду в умовах війни на Сході України, одним із найскладніших постає питання рівного доступу до правосуддя – рівного забезпечення до доступу до послуг у сфері правосуддя в Україні, для осіб які проживають на непідконтрольних уряду територіях, включаючи забезпечення попереднього повідомлення щодо судових засідань та участі у судових засіданнях та слуханнях. Враховуючи вищезазначене, цікаво почути думку дисертантки щодо пропозицій в сфері подальшого вирішення практики відповідного правозастосування.

Наведені вище зауваження не спростовують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Л.В. Ватаманюк. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості теми проведеного дослідження.

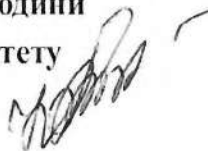
ВИСНОВОК

дисертація **Ватаманюк Любов Василівни «Інститут правосуддя в Україні: ціннісний вимір»** є самостійною, завершеною працею, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання – в межах філософсько-правового дискурсу здійснено філософсько-правову концептуалізацію ціннісного виміру інституту правосуддя в Україні.

Дисертація повною мірою відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її авторка – Ватаманюк Любов Василівна – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

Доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії права та прав людини
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Н.А. Гураленко

Гураленко Н.А.
Директор кафедри теорії права та прав людини
16.04.2021

